

Originalni naučni rad

UDK 502.131.1:71/72(497.11Smederevo)

DOI 10.7251/SVA1816278P

PARTICIPATIVNI PRISTUP U IZRADI LEAP-a – STUDIJA SLUČAJA GRAD SMEDEREVO

Mr Sladana Đorđević¹

Poljoprivredni fakultet, Univezitet u Beogradu

Dušica Pejić²

Fakultet bezbednosti, Univerzitet u Beogradu

Slobodan Milošević³

Fakultet za primenjenu ekologiju Futura, Univerzitet Singidunum

Doc. dr Slobodanka Pavlović⁴

Fakultet za ekologiju, Nezavisni Univerzitet Banja Luka

Doc dr Zoran Vujović⁵

Univerzitet Singidunum

Apstrakt: Problemi životne sredine u današnjici su brojni, kompleksi i međusobno povezani. Svaki lokalni ekološki problem kumulativno se odražava na regionalni, nacionalni i globalni nivo. Lokalni ekološki akcioni plan (LEAP) predstavlja osnovni strateško-planski dokument lokalne zajednice koja se opredeljuje za koncept održivog razvoja i implementacije koncepta menadžmenta životne sredine. Izrada Lokalnog ekološkog akcionog plana predstavlja participativni proces ključnih stekholdera i građana kroz njihovo jasno učešće u identifikaciji ključnih problema i prioriteta kojima se unapređuje njihov životni ambijent. Tokom 2016. godine za potrebe izrade Lokalnog ekološkog akcionog plana za Grad Smederevo, izvršena je anketa lokalnog stanovništva o njihovoj percepciji šta su to najznačajniji problemi koji ugrožavaju njihovu ambijentalnu sredinu i imaju uticaj na javno zdravlje i koje su, prema njihovim stavovima, prioritetne oblasti koje bi trebalo rešavati.

Anketirano je ukupno 570 ispitanika metodom slučajnog uzorka i ciljnih grupa. Rezultati pokazuju da je stanovništvo visoko motivisano za učešće u procesu izrade Lokalnog akcionog ekološkog plana i da delegiraju probleme i prioritetne oblasti u kojima je potrebno dalje delovati u cilju unapređenja stanja životne sredine u njihovom

¹ Doktorand Poljoprivrednog fakulteta Univerziteta u Beogradu

² Master student Fakulteta bezbednosti Univerziteta u Beogradu

³ Doktorand Fakulteta za primenjenu ekologiju Futura, Univerziteta Singidunum, Beograd

⁴ Dekan Ekološkog fakulteta, Nezavisni Univerzitet Banja Luka

⁵ Docent na Univerzitetu Singidunum, Beograd

životnom prostoru, ali i da je kapacitet javnog učešća i dalje predstavlja oblast koju je potrebno razvijati.

Ključne reči: LEAP, lokalno stanovništvo, životna sredina, rangiranje ekoloških problema

UVOD

Poslednje tri decenije, napori država usmereni su na podizanje kvaliteta života kroz održivi razvoj svih dimenzija društva. Potreba integralnog ekonomskog, tehnološkog, socijalnog i kulturnog razvoja koji je usklađen sa zaštitom životne sredine, odnosno kontrolisanim opterećenjem i racionalnim korišćenjem resursa, je neizostavni koncept.

Istorijat ekološkog planiranja počinje Konferencijom UN o zaštiti životne sredine i održivom razvoju 1992. godine, održanoj u Rio de Ženeiru, kada je usvojena Agenda 21, koja predstavlja globalni akcioni plan održivog razvoja za 21. vek⁶⁻⁷. Uloga lokalnih autoriteta u iniciranju procesa održivog razvoja posebno je definisana u odeljku 28 Agende 21⁸, gde se naglašava neophodna potreba da lokalne vlasti ostvaruju dijalog sa svojim građanima, lokalnim organizacijama, preduzetnicima i drugim stejkholderima u procesu usvajanja lokalne Agende 21.

Dalje, na II Ministarskoj Konferenciji «Životna sredina Evrope», održanoj 1993. godine u Lucernu, ministri za životnu sredinu iz Centralne i Istočne Evrope, potpisali su «Ekološki akcioni plan za centralnu i istočnu Evropu» kojim je predloženo da pitanje zaštite životne sredine bude uključeno u proces ekonomskog razvoja⁹. Realizacija uključivanja je kroz izradu Ekološkog akcionog plana koji utvrđuje prioritete na lokalnom nivou, pa se na njih usmerava sva pažnja, u cilju njihovih rešavanja.

Tokom prvih 15 godina 21. veka izrađen je veliki broj ovih dokumenata za opštine i gradove u Srbiji, sa uporištem u zakonskoj regulativi Republike Srbije, i prema metodologiji razvijenoj za države Centralne i Istočne Evrope (CIE) od strane Instituta za održive zajednice (Montpelier, Vermont, USA)¹⁰.

⁶ Bartula M. (2016): Menadžment životne sredine, udžbenik, Univerzitet Singidunum, Fakultet za primenjenu ekologiju Futura, ISBN 978-86-86859-51-8, pp 168

⁷ United Nations Conference on Environment and Development, "Rio Declaration on Environment and Development". Habitat.igc.org. Archived from the original on 2 April 2003. Retrieved 4 August 2014.

⁸ United Nation Sustainable Development, "Agenda 21", United Nations Conference on Environment & Development Rio de Janerio, Brazil, 3 to 14 June 1992, dostupno na: <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/Agenda21.pdf>

⁹ Declaration by the Ministers of the Environment of the region of the United Nations Economic Commission for Europe (UN/ECE) and the Member of the Commission of the European Communities responsible for the Environment, Second Ministerial Conference "Environment for Europe", https://www.unece.org/env/efe/historyofefe/history.en2011_2.html

¹⁰ Markowitz P. (2002): Implementing Local Environmental Action Programmes in Central and Eastern Europe: Trainers' Handbook, Institute for Sustainable Communities,

Za grad Smederevo, prvi Lokalni Ekološi Akcioni Plan izrađen je tokom 2006. godine i predstavljao je bazičnu osnovu za sagledavanje daljih akcija usmerenih na planiranje mudrog korišćenja resursa i remedijacije degradiranih resursa¹¹. Revidiran Akcioni plan urađen je 2016. godine, i njime je mobilisano lokalno stanovništvo da aktivno učestvuje u procesu identifikacije i rangiranja problema i prioriteta, uz razvoj osećaja vlasništva nad dokumentom od strane lokalne zajednice i izgradnje konsenzusa njenih ključnih interesnih grupa.

Cilj istraživanja putem anketiranja je bio da se utvrde stavovi građana o životnoj sredini, njihove procene stanja, utvrđivanja prioriteta, vizije i njihova spremnost da se uključe u ekološke programe, projekte i akcije, kao i da se utvrdi nivo, sadržaj i karakter ekološke svesti.

Osnovne pretpostavke koje je trebalo utvrditi ispitivanjem stavova građana odnose se na prepoznatljivost ekološke problematike, informisanosti, obrazovanja i dr. Polazna osnova bila je da postoji izražena ekološka svest građana o problemima životne sredine a da će se kao najvažniji problemi sagledavati pre svega oni problemi koji su građanima najvidljiviji, da građani uviđaju ulogu ekološke edukacije i svoje učešće kao i način ličnog dobrovoljnog rada u rešavanju problema životne sredine.

MATERIJAL I METODE

Istraživanje je sprovedeno na bazi intervjeta anketnim upitnikom sa pitanjima otvorenog i zatvorenog tipa, metodom slučajnog uzorka za građane i ciljnim anketiranjem lokalnih predstavnika mesnih zajednica i javnih preduzeća. Anketirano je ukupno 570 ispitanika koje čine stanovnici gradskih i prigradskih mesnih zajednica, predsednici i članovi mesnih zajednica, zaposleni u Javnim komunalnim preduzećima i lokalnoj samoupravi.

Korišćen je anketni upitnik sa sledećim grupama pitanja:

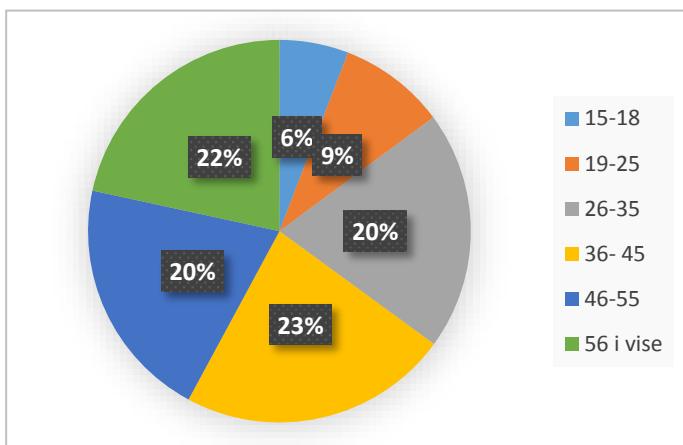
- ocene i mišljenja o najvažnijim ekološkim problemima životne sredine, njihovi uzroci, izvori i posledice, uticaj na kvalitet života;
- set pitanja o ekološkom problemu, da li ga osećaju, odakle dolazi, dokle doseže, kako utiče na njih i da li bi mu se lično suprostavili.
- ocene i mišljenja o tome koje ekološke probleme prepoznavaju, kako i ko treba da bude nosilac rešavanja.

Rezultati ankete objedinjeni su u Access bazu podataka, a statistička obrada podataka rađena je u Microsoft Excelu.

Montpelier, Vermont, USA in cooperation with The Regional Environmental Center for Central and Eastern Europe, Szentendre, Hungary, ISBN: 963 9424 15 3, dostupno na http://documents.rec.org/publications/Implementing_Local_Env_Sept2002_EN.pdf

¹¹ Aleksić J., Vujošić Z., Dragosavljević D., Adžemović M., Đorđević S., Ninković M., Cvetković D., Aleksić S., Aranđelović M., Aleksić D. (2013): Revizija Lokalnog ekološkog plana Grada Smederevo, TMF 2005, Beograd.

Od ukupno 570 ispitanika 54% čine muškarci, a 46% žene. Samo 15% ispitanika predstavlja populaciju od 15-25 godina, dok najveći broj ispitanika je starosti iznad 35 godine (grafikon 1). Stepen obrazovanja i radni status ispitanika prikazani su u tabeli 1 i 2.

Grafikon 1: Starosna struktura ispitanika

Tabela 1. Struktura obrazovanja ispitanika

Nivo obrazovanja	Broj ispitanika	%
Bez formalnog obrazovanja	0	0
Osnovno obrazovanje	26	4.6
Srednje obrazovanje	338	59.3
Više i visoko obrazovanje	146	25.6
Nepoznato	60	10.5
Ukupno	570	100

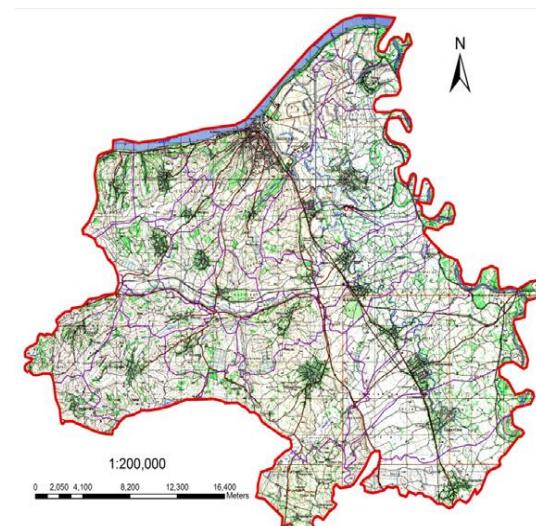
Tabela 2. Radni status ispitanika

Radni status	Broj ispitanika	%
Učenik- student	84	14.7
Zaposlen	234	41.1
Penzioner	98	17.2
Zemljoradnik	12	2.1
Nezaposleni	88	15.4
Nepoznato	54	9.5
Ukupno	570	100

Osnovni podaci o području istraživanja

Grad Smederevo se nalazi u severoistočnom delu Centralne Srbije oivičen rekama Dunav i Velika Morava; administrativno pripada Podunavskom okrugu. Grad se nalazi na raskrsnici panevropskih koridora, "Koridor 10" - železničkog i drumskog, odnosno autoputa i "Koridor 7", plovног puta duž reke Dunav.

Na raskrsnici je i energetskih koridora (na teritoriji opštine ukrštaju dalekovodi hidroelektrane "Đerdap", termoelektrane "Nikola Tesla" iz Obrenovca).

Površina u km²:484

Broj naselja: 27

Broj stanovnika (popis 2011): 107528

Gradsко stanovništvo (%): 59

Seosko stanovništvo (%): 41

Prosečna gustina naseljenosti: 223,55 st./km²

Klima: uereno kontinetalna.

Slivno područje: reka Dunav,

Reljef: pretežno ravničarsko područje sa blago zatalasanim područjem u centralnom i zapadnom delu grada.

Dominantna privredna delatnost: poljoprivreda

Ukupno registrovanih privrednih društava sa različitom delatnošću: 980

Površine pod šumom(u%): 5

Poljoprivredne površine (u%): 81,3

REZULTATI I DISKUSIJA

Nivo opasnosti problema životne sredine i ko i/ili šta najviše zagađuje.

Rangiranje nivoa opasnosti zagađenja i degradacije medijuma životne sredine (1- veoma opasni, 2 opasni, 3 – uobičajeni, 4 – beznačajni) treba da daju odgovor o nivou ekološke osvešćenosti građana i prepoznavanju uloge pojedinca u smanjenju negativnih uticaja na javno zdravlje i ekosistem.

Tabela 3. Rangiranje nivoa opasnosti problema životne sredine u njihovom okruženju

Nivo opasnosti	Broj ispitanika	%
Veoma opasni	100	17.5
Opasni	250	43.9
Uobičajeni	164	28.8
Beznačajni	6	1.1
Ne znam	4	0.7
Nepoznato (bez odgovora)	46	8.1
Ukupno	570	100

Poslednje dve decenije sve veća pažnja se posvećuje brizi o javnom zdravlju u kontekstu aktuelnih ekoloških problema u lokalnoj zajednici¹² ¹³. Istraživanja građana o percipciji opasnosti problema u životnoj sredini predstavlja osnovu za vrednovanje njihove brige o zdravom životnom okruženju¹⁴, kao i identifikovanje važnih privrednih i društvenih delatnosti koji su u korelaciji sa pitanjima očuvanja njihovog životnog ambijenta. Procenat odgovora da su problemi beznačajni, kao i prcenat ispitanika koji nije odgovorio na ovo pitanje (tabela 3), ukazuje nedovoljno poznavanje aktuelne situacije ili nedovoljnog interesovanja za oblast zaštite životne sredine. S druge strane čak 41,8% ispitanika navodi da su sami građani odgovorni za zagađivanje, dok na drugo mesto stavljaju industriju (tabela 4).

Tabela 4. Stavovi ispitanika o tome ko/šta najviše zagađuje

Vrste zagađivača/zagađivanja	Broj ispitanika	%
Industrija	172	30.2

¹² Hawken, P. (2007): Blessed unrest: How the largest movement in the world came into being, New York: Penguin Group Press.

¹³ Marquart-Pyatt, S. T. (2007): Concern for the Environment Among General Publics: A Cross-National Study, Society and Natural Resources. 20, 10: 883-898.

¹⁴ Dietz T., Fitzgerald A., Shwom R. (2005): Environmental Values, Annu. Rev. Environ. Resour. 2005. 30:335–72 doi: 10.1146/annurev.energy.30.050504.144444, dostupno na <https://www.annualreviews.org/doi/abs/10.1146/annurev.energy.30.050504.144444>

Saobraćaj	72	12.6
Otpadne vode	52	9.1
Građani	238	41.8
Ostalo	12	2.1
Nepoznato (bez odgovora)	24	4.2
Ukupno	570	100

Najznačajniji ekološki problemi. Građani prepoznaju zagađenje vazduha, voda i zemljišta iz industrije i neadekvatnim odlaganjem otpada i ispuštanje neprečišćenih otpadnih voda kao najznačajnije ekološke probleme (grafikon 2). Prema podacima iz 2013. godine¹⁵, kada su analizirani svi dostupni izvori podataka za kvalitet vazduha, u 2012. godini srednja godišnja vrednost nivoa azotdioksida je prekoračila graničnu vrednost i više od 6 meseci su padale kisele kiše.

Reke Dunav, Velika Morava, Jezava, Ralja, Konjska reka i Vučački potok, predstavljaju glavne recipijente neprečišćenih komunalnih i industrijskih otpadnih voda. Na teritoriji opštine Smederevo u 27 seoskih mesnih zajednica gaji se veliki broj stoke, postoji nekoliko klanica i nekoliko velikih poljoprivrednih farmi. Praktično se dnevno proizvede oko 740 m³ vode koja je izuzetno zagađena organskim materijalom, amonijakom, itd.¹⁶ Ove vode se izlivaju u lokalne potoke čime dolazi do velikog organskog zagađenja malih stalnih i povremenih vodotokova. Njihova korita predstavljaju kolektore otpadnih voda npr. Potok Badrika i bare Leskovača.

Degradacija zemljišta na teritoriji grada Smederevo je uglavnom posledica ljudskih aktivnosti: 96% površine zemljišta „kiselo“, sa izrazitim nedostatkom fosfora, viškom kalijuma i velikim nedostatkom humusa¹⁷. S obzirom da se u 27 seoskih mesnih zajednica gaji se veliki broj stoke, nekoliko klanica i velikih poljoprivrednih farmi, procenjeno je da se kao otpad proizvede 4 tone organskih materija, 1,2 tone ukupnog azota, veće količine fosfora, kalijuma, gvožđa, hlorida, itd. Pored ovoga, otpad čini i niz metala u tragovima koji utiču na kvalitet zemljišta.

Ozbiljnu pretnju predstavljaju aktivna klizišta¹⁸ i registrovana i dokumentovana višedecenijska divlja smetlišta (51 lokacija, ukupno zemljište pod otpadom 27,03 ha)¹⁹

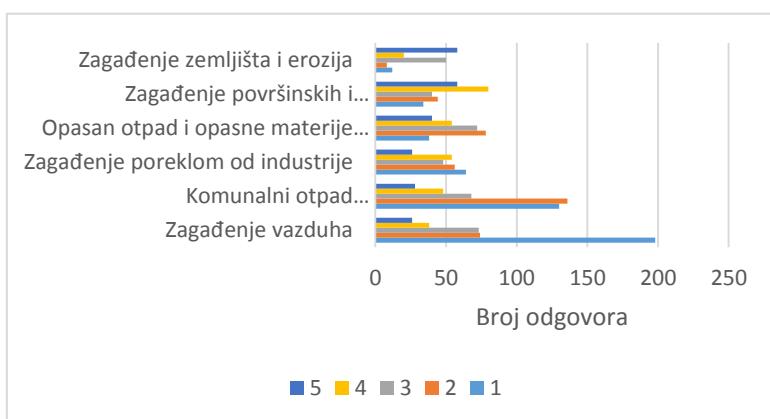
¹⁵ Aleksić J. Vujović Z., Dragosavljević D., Adžemović M., Đorđević S., Ninković M., Cvetković D., Aleksić S., Aranđelović M. Aleksić D. (2013): Revizija Lokalnog ekološkog plana Grada Smederevo, TMF 2005, Beograd.

¹⁶ LEAP opštine Smederevo, 2007, Direkcija za urbanizam, izgradnju i građevinsko zemljište Smederevo

¹⁷ Isto

¹⁸ Dokumentacija ZIG-a, Smederevo, 2009

¹⁹ Aleksić J. Vujović Z., Dragosavljević D., Adžemović M., Đorđević S., Ninković M., Cvetković D., Aleksić S., Aranđelović M. Aleksić D. (2013): Revizija Lokalnog ekološkog plana Grada Smederevo, TMF 2005, Beograd.

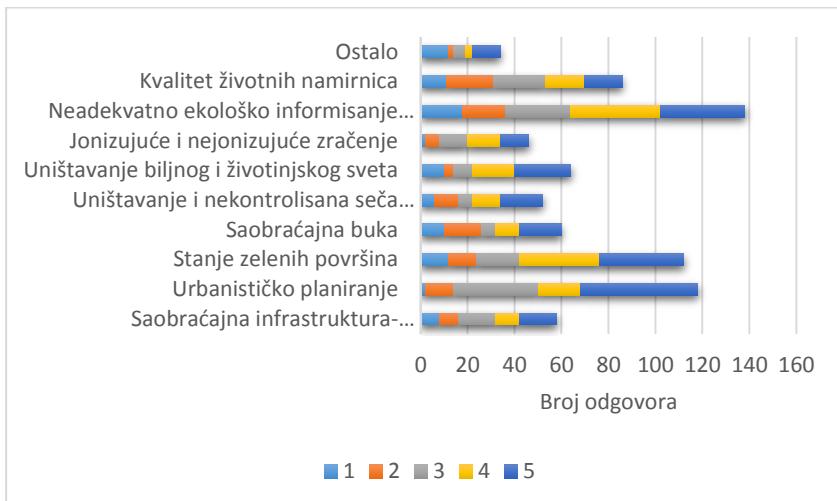

Grafikon 2. Broj odgovora ispitanika za pet najznačajnijih ekoloških problema na teritoriji Grada Smederevo

Problemi povezani sa životnom sredinom	Rangiranje: 1 veoma značajno – 5 minimalan značaj				
	1	2	3	4	5
Neadekvatno ekološko informisanje i obrazovanje	3,2%	3,2%	4,9%	6,7%	6,3%
Urbanističko planiranje	0,4%	2,1%	6,3%	3,2%	8,8%
Kvalitet životnih namirnica	1,9%	3,5%	3,9%	3,0%	2,8%
Stanje zelenih površina	2,1%	2,1%	3,2%	6,0%	6,3%
Uništavanje biljnog i životinjskog sveta	1,8%	0,7%	1,4%	3,2%	4,2%
Saobraćajna infrastruktura-regionalni putevi, gradske saobraćajnice	1,4%	1,4%	2,8%	1,8%	2,8%
Saobraćajna buka	1,8%	2,8%	1,1%	1,8%	3,2%
Uništavanje i nekontrolisana seča šuma	1,1%	1,8%	1,1%	2,1%	3,2%
Jonizujuće i nejonizujuće zračenje	0,4%	1,1%	2,1%	2,5%	2,1%

Odgovori ispitanika za ostale činioce povezane sa degradacijom i/ili zaštitom životne sredine ukazuju da građani nemaju dovoljan kapacitet javnog učešća. Ispitanici prepoznaju neadekvatno ekološko informisanje i obrazovanje kao nedostatak i prepoznaju da je kvalitet životnih namirnica u korelaciji sa stanjem životne sredine, međutim, ne prepoznaju planiranje, kao bazni osnov za smanjivanje negativnih uticaja i očuvanje životne sredine.

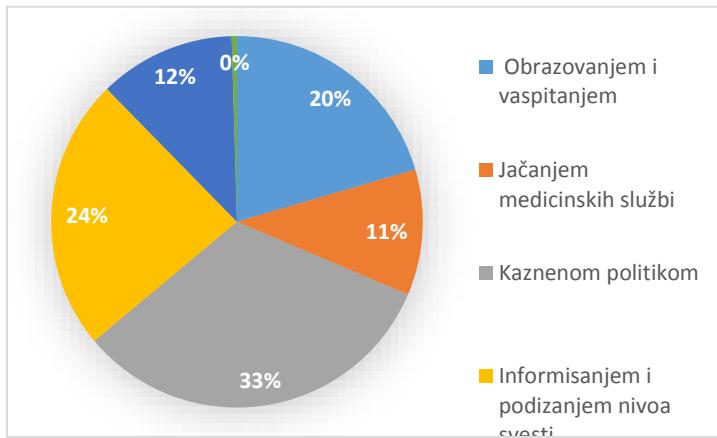
Veoma mali procenat ispitanika prepoznaće očuvanje šumskog resursa i biološku raznovrsnost, takođe kao osnov održivog razvoja i očuvanja životne sredine.

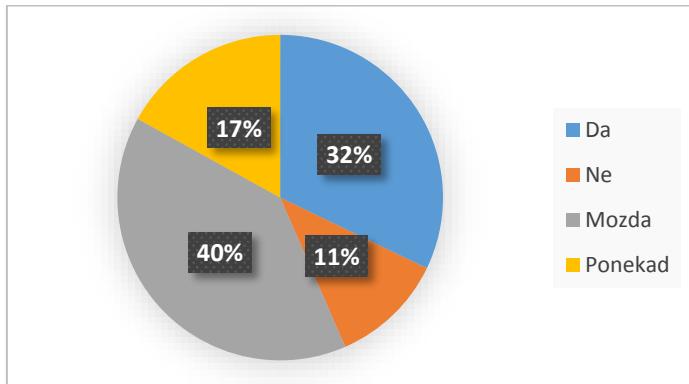
Grafikon 3. Broj odgovora ispitanika za ostale probleme direktno i indirektno povezane sa životnom sredinom

Kako se mogu rešiti ekološki problemi. Na ovo pitanje je data mogućnost da zaokruže više od jednog odgovora. 356 ispitanika je odgovorilo da se ovi problem rešavaju kaznenom politikom, 260 smatra važnu ulogu informisanja i podizanja nivoa svesti, 224 ulogu edukacije, 130 smatra da je takođe važno rešiti i problem nedostajuće komunalne infrastrukture i 120 ispitanika smatra da je isto tako značajno i jačanje medicinskih službi (Grafikon 4).

Jedna trećina ispitanika vidi svoju participativnu ulogu u procesu rešavanja problema u životnoj sredini, 11% ne vidi uopšte svoju ulogu, dok se kod ostalih ispitanika (57%) nazire želja u zavisnosti od njihovog kapaciteta i motivacije (grafikon 5).

Grafikon 4. Stavovi ispitanika na pitanje kako se mogu najefikasnije rešiti ekološki problemi

Grafikon 5. Odgovori ispitanika na pitanje da li bi volonterski učestvovali na rešavanju ekoloških problema

Kapacitet javnog učešća

Kapacitet javnog učešća građana i zainteresovanih stejkholdera, podržan teorijom planiranja saradnje i komunikacije²⁰ pruža koncept planiranja zaštite životne sredine koji treba da obezbedi platformu za međusobno raspravljanje, racionalno razmatranje i postizanje konsenzusa o javnim pitanjima od značaja za lokalnu zajednicu i donosioce odluka.

Veće uključivanje zainteresovanih strana ojačava sveobuhvatne planove²¹, kakav predstavlja Lokalni ekološki akcioni plan. Tri dominantna faktora za učešće javosti uključuju formate za učešće, kanale javnog obaveštavanja i stimulacije javnog učešća. Prvi faktor su formati učešća, koji su ključni dio učešća javnosti. Javna saslušanja i radionice su najčešće korišćena metoda učešća javnosti. Najznačajniji oblici učešća uključuju radionice, sastanke u gradskoj skupštini, obilaske lokaliteta/terena i anketiranje.

Drugi faktor je kanal javnog obaveštavanja. Višestruki kanali javnog učešća mogu pomoći u prevazilaženju jezičkih, institucionalnih, kulturnih, ekonomskih i istorijskih barijera, kako bi se postigla efikasna komunikacija. Efektivno učešće javnosti treba da obezbedi višestruke kanale obaveštenja koji bi omogućili javnosti da razgovaraju o informacijama, mišljenjima i pitanjima koja mogu biti relevantna za odluke o npr. korišćenju zemljišta, najboljim dostupnim tehnikama za prečišćavanje otpadnih voda, ili revitaizaciju površinskih voda, i dr.

Treći faktor je stimulacija javnog učešća. Potrebno je razviti aktivne strategije podsticanja javnog učešća, kako bi se omogućilo rano i značajno

²⁰ Innes E. J., Booher E. D. (2007): Consensus Building and Complex Adaptive Systems, Journal of the American Planning Association, 65:4, 412-423, DOI: [10.1080/01944369908976071](https://doi.org/10.1080/01944369908976071)

²¹ Barber, J. S., Biddlecom, A., Axinn, W.G. (2003): Neighborhood Social Change and Perceptions of Environmental Degradation." Population and Environment 25:7-108.

učešće javnosti u lokalnom sveobuhvatnom planiranju. Podsticaji javnog učešća pružaju šansu lokalnim donosiocima odluka da ozbiljno razmotre brige javnosti i zapravo reše te probleme.

ZAKLJUČAK

Anketa je sprovedena sa ciljem da se kroz konsultacije i postizanje konsenzusa prikupe informacije o tome koji su to glavni problem i prioriteti za građane i lokalne stekhولدere u cilju formulisanja najboljih strategija.

Kao najznačajniji ekološki problem u Gradu Smederevu građani su naveli problem komunalnog otpada, zatim zagađenje vazduha, opasan otpad i opasne materije, problem zagađenja poreklom od industrije, problem zagađenja podzemnih i površinskih voda, neadekvatnog ekološkog informisanja i obrazovanja, problem zagađenja zemljišta itd.

Rešenje ekoloških problema građani u najvećem broju vide u primeni kaznenih mera, kroz obrazovanje i vaspitanje, ali i kroz efikasniju inspekcijsku kontrolu.

Aktivno učešće građana i ciljnih grupa u identifikaciji problema i prioriteta ima za rezultat da se Lokalnim ekološkim akcionim planom racionalno usmeravanju ograničena finansijska sredstava budžeta opštine za rešavanje ekoloških problem i/ili da se stvori osnov za povlačenje sredstava iz drugih izvora finansiranja a na osnovu definisanih ciljeva koji su usvojeni, kako od strane lokalnih autoriteta, tako i od strane građana.

Zahvalnost

Ovaj rad je nastao kao rezultat izrade studije: Loklani ekološki akcioni plan za Grad Smederevo, finansiran od strane Grada Smederevo, a realizovan od strane TMF d.o.o., 2005.

PARTICIPATIVNI PRISTUP U IZRADI LEAP-A – STUDIJA SLUČAJA GRAD SMEDEREVO

Sladana Đorđević Mr, Dušica Pejić, Slobodan Milošević, Slobodanka Pavlović PhD, Zoran Vujović PhD

Abstract: Nowadays, environmental problems are numerous, complex and interconnected. Each local environmental problem is cumulatively reflected at regional, national and global levels. The Local Environmental Action Plan (LEAP) is the basic strategic planning document of the local community. It defines the concept of sustainable development and provides background for the concept of environmental management. The development of the Local Environmental Action Plan represents a participatory process of key stakeholders and citizens through their active role and participation in identifying key issues and priorities that enhance their living environment. During 2016, for the development of the Local Environmental Action Plan for the City of Smederevo, local population and target groups were interviewed. The aim of survey was to question their perception about the most significant problems that endanger their environment and have an impact on public health. This, according to the questioned population, are the priority areas which should be solved.

A total of 570 respondents were surveyed by random sample method and target groups. The results show that the population is highly motivated to participate in the Local Action Environmental Action Plan development process, as well as to indicate problems and priority areas in which further action is needed, in order to improve the condition of the environment in their living space. The results have showed, the lack of public participation capacity and needs for further improving and developing, as well.

LITERATURA

1. Aleksić J., Vujović Z., Dragosavljević D., Adžemović M., Đorđević S., Ninković M., Cvetković D., Aleksić S., Aranđelović M., Aleksić D. (2013): Revizija Lokalnog ekološkog plana Grada Smederevo, TMF 2005, Beograd.
2. Barber, J. S., Biddlecom, A., Axinn, W.G. (2003): Neighborhood Social Change and Perceptions of Environmental Degradation." Population and Environment 25:7-108.
3. Bartula M. (2016): *Menadžment životne sredine, udžbenik, Univerzitet Singidunum, Fakultet za primenjenu ekologiju Futura, ISBN 978-86-86859-51-8, pp 168*
4. Declaration by the Ministers of the Environment of the region of the United Nations Economic Commission for Europe (UN/ECE) and the Member of the Commission of the European Communities responsible for the Environment, Second Ministerial Conference "Environment for Europe", https://www.unece.org/env/efe/historyofefe/history.en2011_2.html
5. Dietz T., Fitzgerald A., Shwom R. (2005): Environmental Values, Annu. Rev. Environ. Resour. 2005. 30:335–72 doi: 10.1146/annurev.energy.30.050504.144444, dostupno na <https://www.annualreviews.org/doi/abs/10.1146/annurev.energy.30.050504.144444>
6. Dokumentacija ZIG-a, Smederevo, 2009
7. Hawken, P. (2007): Blessed Unrest: How the largest movement in the world came into being, New York: Penguin Group Press.
8. Innes E. J., Booher E. D. (2007): Consensus Building and Complex Adaptive Systems, Journal of the American Planning Association, 65:4, 412-423, DOI: [10.1080/01944369908976071](https://doi.org/10.1080/01944369908976071)
9. LEAP opštine Smederevo, 2007, Direkcija za urbanizam, izgradnju i gradevinsko zemljište Smederevo
10. Markowitz P. (2002): *Implementing Local Environmental Action Programmes in Central and Eastern Europe: Trainers' Handbook, Institute for Sustainable Communities, Montpelier, Vermont, USA in cooperation with The Regional Environmental Center for Central and Eastern Europe, Szentendre, Hungary, ISBN: 963 9424 15 3, dostupno na http://documents.rec.org/publications/Implementing_Local_Env_Sept2002_EN.pdf*
11. Marquart-Pyatt, S. T. (2007): Concern for the Environment Among General Publics: A Cross-National Study, Society and Natural Resources. 20, 10: 883-898.
12. United Nation Sustainable Development, "Agenda 21", United Nations Conference on Environment & Development Rio de Janerio, Brazil, 3 to 14 June 1992, dostupno na: <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/Agenda21.pdf>

13. United Nations Conference on Environment and Development, "Rio Declaration on Environment and Development". Habitat.igc.org. Archived from the original on 2 April 2003. Retrieved 4 August 2014.
14. Zhenghong, T. (2008): Linking planning theories with factors influencing local environmental-plan quality. Community and Regional Planning Program: Faculty Scholarly and Creative Activity. 5. dostupno na: http://digitalcommons.unl.edu/arch_crp_facultyschol/5